

Nr 48

Utlåtande i anledning av motioner angående uppsamling av olja m. m.

Till jordbruksutskottet har hänvisats följande av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna I:843 av fru *Olsson, Elvy, m. fl.* och II:967 av herr *Larsson* i Borrby vari, såvitt nu är i fråga, hemställt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer dels om åtgärder i syfte att bygga upp ett system av uppsamlingsplatser för t. ex. olja och andra farliga ämnen över hela landet i enlighet med vad i motionerna anförts, dels om åtgärder som underlättar övervakningen av att gällande lagstiftning på naturvårdens område följs;

dels de likalydande motionerna I:855 av fröken *Stenberg m. fl.* och II:972 av herr *Lothigius m. fl.* vari hemställt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om utredning rörande oskadliggörande av oljeavfall.

Motionerna I:855 och II:972 har såvitt de avser importavgift för smörjolja hänvisats till bevillningsutskottet och i övrigt till jordbruksutskottet.

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrandet över motionerna I:843 och II:967, såvitt nu är ifråga, från statens naturvårdsverk, sjöfartsstyrelsen, statens oljeskyddsråd och kommittén för ett renare samhälle samt över motionerna I: 855 och II: 972, såvitt nu är i fråga, från statens naturvårdsverk, statens oljeskyddsråd, Sveriges Industriförbund och kommittén för ett renare samhälle. Se bilaga till detta utlåtande.

Utskottet. Föreliggande motioner tar bland annat upp frågan om de miljöproblem som följer med det alltmer omfattande utsläppet av oljeavfall och andra skadliga avfallsprodukter. Motionärerna ger olika exempel på åtgärder för att komma till rätta med dessa problem. I motionerna I: 855 och II: 972 påyrkas en utredning rörande oskadliggörande av oljeavfall. I motionerna I: 843 och II: 967 hemställs om åtgärder i syfte att bygga upp ett system av uppsamlingsplatser för olja och andra farliga ämnen. Vidare hemställs i sistnämnda motioner om åtgärder som underlättar övervakningen av att gällande lagstiftning på naturvårdens område följs.

Utskottet vill för sin del starkt understryka vikten av att frågan om oskadliggörandet av oljeavfall och andra skadliga avfallsprodukter snarast bringas till en tillfredsställande lösning. Som framgår av remissyttrandena över förevarande motioner

pågår för närvarande på olika håll undersökningar rörande skilda problem på avfallshanteringsens område. Undersökningarna bedrivs i såväl statlig och kommunal som enskild regi. Bl. a. kan nämnas att frågan om beredskapsorganisation för oljeskador behandlas av räddningstjänstutredningen. Under dessa förhållanden finner utskottet ej tillräckliga skäl föreligga att nu påkalla någon ytterligare utredning eller föreslå några särskilda åtgärder från riksdagens sida i anledning av förevarande motionsyrkanden. Utskottet utgår från att undersökningar och utredningar på förevarande område bedrivs skyndsamt samt att Kungl. Maj:t och berörda myndigheter snarast vidtar de åtgärder som befins motiverade.

Utskottet hemställer

att riksdagen

1. lämnar motionerna I: 843 och II: 967 utan åtgärd, såvitt däri påyrkats åtgärder för oskadliggörande av oljeavfall m. m. ävensom åtgärder i visst övervakningssyfte,

2. lämnar motionerna I: 855 och II: 972 utan åtgärd, såvitt desamma hänvisats till jordbruksutskottet.

Stockholm den 27 november 1969

På jordbruksutskottets vägnar:

NILS G. HANSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Mossberger (s), Lage Svedberg (s)*, Hedström (s), Skärman (fp), Hermansson (ep)*, Magnusson (s), Augustsson (s), fru Hultell (m), herrar Skagerlund (fp) och Ingvar Andersson (m);

från a n d r a kammaren: herrar Hansson i Skegrie (cp), Persson i Skänninge (s), Lundmark (s), Trana (s)*, Eskilsson i Likenäs (s), Jonasson (cp) fru Sundström (s), herrar Nygren (s)*, Berndtsson (fp)* och Krönmark (m).

* Ej närvarande vid justeringen.

Yttranden över motionerna I:843 och II:967**Statens naturvårdsverk (21.4.1969)**

Naturvårdsverket anför.

Ett flertal olika delproblem på avfallshanteringsområdet behandlas för närvarande i olika sammanhang. Som exempel kan nämnas kommittén för ett renare samhälle inom socialdepartementet, giftnämndens destruktionskommitté, socialstyrelsens arbetsgrupp rörande omhändertagande av sjukhusavfall. Inom naturvårdsverket sysslar bl. a. en arbetsgrupp med luftföroreningsproblem vid behandling av avfall genom förbränning. Verket är också representerat i andra arbetsgrupper på området, t. ex. för utredning av ett projekt avseende anläggningar för behandling och återvinning av specialavfall. Inom petroleuminstitutet har vissa frågor rörande oljedestruktion utretts. För Storstockholms del pågår en renhållningsutredning och Svenska kommunförbundet initierar och bearbetar inventeringar för att fastställa preliminära regionala uppsamlingsområden för avfall. Slutligen har man i vissa län gjort översikter över avfallshanteringen.

Beträffande märkning av olja med isotoper vill naturvårdsverket framhålla att forskning om såväl sådan märkning som andra identifieringsmetoder pågår och att vissa sådana metoder visat sig kunna bli praktiskt användbara.

Resultaten av nu nämnda och andra pågående utredningsarbeten bör enligt naturvårdsverkets mening avvaktas innan nya utredningar igångsätts.

Sjöfartsstyrelsen (16.4.1969)

Sjöfartsstyrelsen påpekar bl. a. att det enligt gällande länskungörelser är förbjudet att i vattenområden inom territorialgränsen kasta flaskor, burkar och annat emballage, avfall o. dyl. Enligt oljeskyddslagstiftningen är utsläpp av olja och oljerester förbjudet. Likväl sker en betydande nedskräpning och vattenförstöring. För att komma till rätta med dessa missförhållanden bedrivs olika kampanjer för en bättre ordning till sjöss. Svenska naturskyddsföreningen och Vattenvärnet har sålunda i särskilda broschyrer med text på flera språk sökt rikta uppmärksamheten på rådande förbud att skräpa ner i svenska farvatten. Dessa maningar riktar sig till sjöfarande i såväl större som mindre fartyg.

Vad gäller motionärernas yrkanden i övrigt hänvisar sjöfartsstyrelsen till statens oljeskyddsråds yttrande över förevarande motioner. Sjöfartsstyrelsen ansluter sig till de uttalanden som däri redovisats och åberopar som eget yttrande vad oljeskyddsrådet anför.

Statens oljeskyddsråd (14.4.1969)

Oljeskyddsrådet vitsordar vikten av att de av motionärerna berörda frågorna ägnas skärpt uppmärksamhet och anför.

Oljeskyddsrådet har med hänsyn till sitt verksamhetsområde begränsat yttrandet till att avse frågan om åtgärder som äger samband med vattenförorening från fartyg. I viss mån kan spörsmålet komma att beröras av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till miljöskyddslag m. m. (1969:28).

Vad först angår mottagning och uppsamling av oljerester från fartyg vill rådet erinra om föreskrifterna i Kungl. Maj:ts kungörelse den 19 april 1968 (nr 116), vari sägs att i vissa angivna hamnar skall finnas anordning av enklare slag, som från fartyg kan mottaga begränsade mängder olja och oljerester. Vidare bör framhållas, att en av rådet tillsatt arbetsgrupp den 4 februari 1969 framlagt förslag beträffande kraven på oljemottagningsanläggningar med större kapacitet och beträffande täckandet av kostnaderna för avlämning av oljerester vid sådana anläggningar. Detta förslag är för närvarande föremål för remissbehandling. Ett genomförande av föreslagna åtgärder torde i väsentlig grad skapa förutsättningar för en minskning av utsläppen av oljerester och oljeblandat vatten till sjöss. Härvid bör vidare hållas i minnet att utvecklingen går mot ett generellt förbud mot utsläpp till havs av olja från fartyg. Även med hänsyn härtill är det angeläget att Sverige i tid sörjer för att mottagning av oljerester i svenska hamnar kan göras så effektivt som möjligt.

I fråga om annat avfall än olja från fartyg gäller att länsstyrelserna i samtliga kustlän utfärdat särskilda kungörelser som förbjuder uttömning av skadeverkande vätskor, köksavfall, emballage o. dyl. i kustområden intill territorialgränsen. För att underlätta efterlevnaden av dessa förbudsbestämmelser har man i hamnar (även båthamnar) och lastageplatser sökt anordna uppsamlingsställen för avfall från fartyg av olika slag. Besked om sådana åtgärder, utfärdade på flera språk, har fastställts och utsänts i augusti 1967 av dåvarande medicinalstyrelsen (numera socialstyrelsen) i samråd med sjöfartsstyrelsen. Vidare kommer i anslutning till säkerhetslagstiftningens bestämmelser om sanitära förhållanden föreskrifter att meddelas rörande uppsamling av sopor och avskräde ombord.

Även om man inom sjöfartsområdet sålunda har sin uppmärksamhet riktad på behovet av rationella anordningar för uppsamling av olja och andra skadliga eller nedskräpande ämnen och föremål är det uppenbart att frågan bör ägnas fortsatt uppmärksamhet. Väsentligt härvid är ej blott att uppsamlingsanordningar finns ombord och i hamn utan även att avlämnandet av varjehanda avfallsprodukter kan ske på ett enkelt sätt och till inga eller låga kostnader. Det är även angeläget att hamnmyndigheters och andra kommunala organs arbete med undanskaffande av avlämnat avfall i görligaste mån stödjes och underlättas.

En speciell fråga är hur uppsamlade oljerester och annat avfall skall kunna effektivt och rationellt förstöras eller nyttiggöras genom den ansvariga myndighetens försorg. Då det för närvarande finns blott få destruktionsanläggningar i landet är angeläget att en förbättring i detta avseende snarast åstadkommes. Det kan i sammanhanget även erinras om att giftnämnden med skrivelse den 18 mars 1969 till statsrådet och chefen för socialdepartementet överlämnat en promemoria om oskadliggörande av giftrester. I skrivelsen understrykes bl. a. det angelägna i att lämpligt belägna destruktionsanläggningar snarast kommer till stånd.

I anledning av motionärernas förslag om effektiva möjligheter till utredning och övervakning vid lagbrott kan vitsordas att det ofta är svårt att binda visst fartyg vid påträffad förekomst till sjöss av olja eller annat avfall. Som exempel kan nämnas att trots ett noggrant utredningsarbete av polismyndighet icke något fartyg kunde bindas vid ett i oktober 1968 upptäckt oljebälte utanför Landskrona. Huruvida användande av särskilda isotoper e. dyl. för märkning av olja är en framkomlig väg för att fastslå om visst fartyg utsläppt olja torde icke kunna avgöras utan närmare utredning.

Kommittén för ett renare samhälle (10.4. 1969)

Kommittén påpekar att den i motionerna gjorda hemställan om åtgärder i syfte att bygga upp ett system av uppsamlingsplatser för t. ex. olja och andra farliga ämnen över hela landet faller utanför kommitténs uppdrag. Motionernas allmänna syfte i detta avseende har emellertid beaktats av kommittén. Frågan torde dock påkalla en speciell utredning. En sådan torde lämpligen böra initieras efter en bedömning från naturvårdsverket såsom central miljövärdande instans.

Yttranden över motionerna I:855 och II:972**Statens naturvårdsverk (18.4.1969)**

Naturvårdsverket anser att det är av största vikt att frågan om oskadliggörandet av oljeavfall snarast löses på ett tillfredsställande sätt. Enligt naturvårdsverkets uppfattning måste dock behandlingen av oljeavfallet ses som ett led i den allmänna avfallshanteringen. Såsom framgår i remissvar till motionerna I:843 och II:967 är verket av den mening att en samordning av hela avfallsproblematiken är nödvändig. Enligt naturvårdsverkets mening finns dock skäl att avvakta pågående utredningars resultat innan en samordning av utredningsverksamheten inom detta område påbörjas. Naturvårdsverket anför därutöver.

Sverige har den högsta förbrukningen av petroleumprodukter per capita i Europa. Importen av dessa varor uppgick år 1968 till ca 30 miljoner m³, en ökning med ca 14 procent jämfört med föregående år. Den stegrande användningen av petroleumprodukter medför även att mängden spilloljor och annat oljeavfall ökar.

I dagens läge föreligger begränsade möjligheter att bli kvitt spilloljor o. d. Många kommuner vägrar ta emot sådant avfall. Antalet anläggningar för destruktion och regenerering är få. Härav följer att genom stora avstånd blir transportkostnaderna för avfallet många gånger höga, vilket får en hämmande effekt och gör att anläggningarna alla gånger inte utnyttjas i den utsträckning de borde. Dessa frågeställningar har tidigare berörts i den till räddningstjänstutredningen hänskjutna oljeskyddsutredningens betänkande »Beredskap mot oljeskador» SOU 1965:45 dock utan ställningstagande då dessa frågor ej ingick i utredningsdirektiven. Även i många remissvar till denna utredning har framhållits nödvändigheten att destruktionsfrågan får en tillfredsställande lösning.

Många delproblem på avfallshanteringsområdet utreds för närvarande i olika organ. Naturvårdsverket medverkar i vissa arbetsgrupper för behandling av frågor rörande bl. a. spilloljehanteringen. Således pågår en utredning under huvudmannaskap av svenska mekanförbundet om kvittblivning av förbrukade skär- och borraroljeemulsioner. I den till industridepartementet knutna industrietableringsdelegationen finns en arbetsgrupp för etablering av destruktionsföretag. Syftet med denna arbetsgrupp är bl. a. att samla material som skall ligga till grund för ett slutligt ställningstagande från industrietableringsdelegationens sida angående destruktionsanläggningar. Dessa företag skall arbeta på kommersiell bas och syftar till att ge industrin möjlighet att till rimliga kostnader bli av med sina avfallsprodukter. Målsättningen är att anläggningarna skall bedriva oskadliggörande av avfall av vad slag det vara må med undantag för radioaktivt avfall samt bedriva försäljning av de produkter som kan återvinnas. En slutgiltig lösning på hela avfallsproblematiken torde dessa destruktionsanläggningar dock ej innebära.

Statens oljeskyddsråd (14.4.1969)

Oljeskyddsrådet delar motionärernas uppfattning att stort behov föreligger av effektiva destruktionsanläggningar med tillräcklig kapacitet. Rådet som anser det angeläget att frågan om inrättande av sådana anläggningar snarast får en tillfredsställande lösning anför.

I samband med strävanden att förhindra uttömning av olja från fartyg har frågan om omhändertagande och destruktion av oljehaltiga blandningar i olika sammanhang övervägts och beaktats. Oljeskyddsrådet vill i sammanhanget även erinra om att giftnämnden med skrivelse den 18 mars 1969 till statsrådet och chefen för socialdepartementet överlämnat en promemoria om oskadliggörande av giftrester, varvid understrukits det angelägna i att lämpligt belägna destruktionsanläggningar snarast kommer till stånd.

Oljerester som blir kvar efter transport med större tankfartyg brukar med tillämpning av det s. k. load-on-top-systemet behållas ombord i särskilda sloptankar för att sedan blandas med nästa oljelast fartyget intager. Dessa rester avlämnas ej i svensk hamn. Däremot behövs mottagningsanläggningar i Sverige för oljeblandat vatten från fartyg vid olje- och malmlastningshamnar och i hamnar där större reparationsvarv finnes. Föreskrifter om att oljemottagningsanläggning skall finnas i vissa allmänna hamnar har meddelats i 1956 års lag om åtgärder mot vattenförorening från fartyg. I en promemoria av den 4 februari 1969, som utarbetats av en av oljeskyddsrådet bildad arbetsgrupp, har frågan om utformningen av mottagningsanordningarna m. m. närmare utretts. I denna promemoria har arbetsgruppen kraftigt understrukt nödvändigheten av att frågan om destruktion av oljerester som samlas i mottagningsanläggningar löses på ett tillfredsställande sätt. I sammanhanget har understrukits de särskilda problem som är förknippade med att oljerester från fartyg kan vara uppblandade med kemikalier som använts vid tankrengöring. Promemorian är för närvarande föremål för remissbehandling.

Vid tankfartygsolyckor av katastrofkaraktär eller eljest vid större oljeutflöden från fartyg till sjöss måste den löskomna oljan bekämpas. Härvid har olika metoder kommit till användning. Bl. a. söker man ofta att ringa in på vattenytan flytande olja med länsor av skilda slag eller eljest att samla upp den. I vissa fall kan den uppsamlade oljan brännas på platsen tillsammans med använda absorptionsmedel, såsom halm, bark o. dyl. Men i andra fall krävs särskilda åtgärder för destruktion av den uppsamlade oljan.

Gemensamt för de berörda fallen är problemet hur man skall kunna nyttiggöra eller förstöra de oljerester som samlas i mottagningsanläggningar i hamnar eller uppsamlas vid oljekatastrofer till sjöss. I Sverige finns för närvarande blott få destruktionsanläggningar. Detta skapar svåra problem då det uppenbarligen förefaller meningslöst att göra stora investeringar eller löpande utgifter för uppsamling av olja om ej möjlighet samtidigt finns att bli kvitt den olja som uppsamlats och detta även om den skulle vara bemängd med kemikalier. Spörsmålet har berörts i oljeskyddsutredningens betänkande »Beredskap mot oljeskador» (SOU 1965:45), vilket för närvarande är föremål för övervägande av räddningstjänstutredningen.

Sveriges industriförbund (5.5.1969)

Industriförbundet åberopar ett från Sveriges kemiska industrikontor inhämtat yttrande i ämnet samt anför därutöver följande.

Såsom Kemikontoret redovisar arbetas på olika håll för att finna en konstruktiv

lösning av de miljöproblem som det ökade oljeavfallet kan ge upphov till. Ytterligare exempel härpå kan nämnas.

Sålunda finns inom verkstadsavdelningen av Sveriges Mekanförbund en kommitté som utreder oskadliggörande av skärvätskor. Docenten Hans Bouveng vid det av stat och industrin gemensamt ägda Institutet för Vatten- och Luftvårdsforskning (IVL) har för denna utredning utarbetat en särskild rapport, nr 43 i IVL:s publikationsserie B.

I oljeskyddsutredningens betänkande »Beredskap mot oljeskador», SOU 1965: 45, behandlades i ett avsnitt slutligt omhändertagande av uppsamlad olja, oljerester samt spillolja. Industriförbundet framhöll i sitt yttrande över betänkandet — liksom åtskilliga andra remissinstanser — att problemet är av största vikt och att det bör närmare utredas hur man på ett tillfredsställande sätt skall kunna rena eller destruera oljeavfall. Ärendet har emellertid icke föranlett annan åtgärd än att oljeskyddsutredningens betänkande och remissyttrandena däröver lämnats till räddningstjänstutredningen — bortsett från att vissa kostnads- och finansieringsfrågor särskilt utretts.

En av giftnämnden tillsatt arbetsgrupp har utarbetat en promemoria »Oskadliggörande av giftrester», daterad den 11 mars 1969, vari även berörts möjligheten att vid destruktionsanläggningar kunna omhänderta även spillolja och plastavfall för omvandling eller destruktion.

Av vad ovan redovisas framgår att åtgärderna beträffande oljeavfall är i hög grad splittrade. Tyvärr är bilden densamma när det gäller olika åtgärder för andra typer av avfall. Rationella lösningar av avfallsfrågorna är inte bara utomordentligt angelägna utan kräver också en helhetssyn. Vad som behövs är mot bakgrunden härav inte en ny utredning rörande oskadliggörande av oljeavfall, utan en brett upplagd utredning som dels kartlägger hur samtliga avfallstyper f. n. hanteras och oskadliggörs, dels och föreslår de åtgärder som är påkallade för att dessa frågor skall kunna lösas. Därvid bör särskilt uppmärksammas behovet utav samordning.

I yttrandet från *Sveriges kemiska industrikontor* anförs följande.

Kemikontoret delar helt motionärernas uppfattning att man i samverkan måste söka finna en konstruktiv lösning av de miljöproblem som det ökade oljeavfallet kan ge upphov till. Avsevärda ansträngningar i detta syfte görs faktiskt också redan. Motionärerna anför själva vissa exempel och Kemikontoret vill särskilt peka på det arbete som i detta avseende utförs inom oljebranschen och i dess speciella intresseorganisation, Svenska Petroleum Institutet. Här har man sedan 15 år aktivt bemödat sig om att söka nå en lösning av oljedestruktionsproblemet. Institutet samarbetar också sedan någon tid med den arbetsgrupp, som för närvarande inom Industridepartementet är sysselsatt med en utredning beträffande förekommande typer av industriavfall samt de tekniska och ekonomiska förutsättningarna för destruktionsanläggningar, dessas lokalisering etc. Till denna grupps förfogande står således den samlade svenska och internationella erfarenheten av oljedestruktionsproblemen.

Andra pågående utredningar behandlar också frågan om omhändertagande och destruktion av bl. a. olja. Såvitt Kemikontoret har sig bekant har även Naturvårdsverket sin uppmärksamhet riktad på hithörande problem. Det förefaller knappast rationellt att nu etablera ytterligare en utredning rörande oskadliggörande av oljeavfall.

Beträffande den i motionerna särskilt behandlade frågan om återvinning av oljeavfallet vill Kemikontoret fästa uppmärksamheten på en ej oväsentlig, i motionerna förbigången omständighet. Organisationen syftar därvid på förhållandet att be-

greppet »avfallsolja» omfattar en rad sinsemellan olika typer av olja med varierande ingredienser — mer eller mindre förorenade och förbrukade. Enligt en utredning som år 1965 utförts beträffande vissa avfallsförhållanden i Västmanlands län har oljeavfallet ungefär följande sammansättning:

smörj-, kyl- o. härdoljor	35 %
oljeemulsioner med hög vattenhalt	32 %
eldningsolja	20 %
motorolja, fotogen	4 %
bensin	2 %
övrigt (lacker, färger etc.)	7 %

Dessa produkter reser som avfall olika problem. I varje fall smörjoljorna borde som motionärerna avser kunna återföras från avfallsstadiet till användbara produkter. Smörjoljorna »förbrukas» ju icke utan smutsas endast ned vid användningen. De kan dessutom efter denna regelmässigt tas om hand på ett hanterligt sätt. Detta är dessvärre knappast förhållandet med övriga produkter, där avfallet merendels uppkommer helt oavsiktligt vid hanteringen i form av spill, små restkvantiteter etc. För dessa produkter torde problemet därför i första hand gälla varsamhet vid hanteringen och omhändertagandet — icke destruktionen eller återanvändningen.

En regenerering av smörjoljorna är emellertid — som motionärerna framhåller — fullt tekniskt möjlig. Omkostnaderna för en dylik regenerering är dock fortfarande relativt sett höga och den nödvändiga sorteringen av olika smörjoljor efter återvinningen erbjuder också problem. Man nödgas därför sannolikt fastslå, att för närvarande återvinning av smörjoljor är ekonomiskt försvarbar endast under krisförhållanden eller när oljeförsörjningen eljest är satt i fara.

Kommittén för ett renare samhälle (10.4.1969)

Kommittén framhåller att den i förevarande motioner berörda frågan om till sättande av en utredning rörande oskadliggörande av oljeavfall avser ett ämnesområde som ligger utanför kommitténs arbetsuppgifter, och som närmast bör kunna bedömas av naturvårdsverket.